

Концепсияи миллии маълумоти Ҷумҳурии Тоҷикистон

Мафҳумҳои асосие, ки дар Концепсияи миллии маълумоти Ҷумҳурии Тоҷикистон истифода шудаанд

Бонки маълумот маҷмӯи маводҳои таълимию иттилоотие, ки тавассути шабакаҳои гуногуни техникӣ ба марказҳои компютерӣ ворид гардида, барои таҳлил, иттилоот, омӯзиш, бозомӯзӣ, такмили ихтисос ва маълумотгирӣ истифода мешавад.

Бакалавр - яке аз дараҷаҳои маълумоти олии касбӣ

Валеология - маҷмӯи фанҳои таълимӣ доир ба ҳифзи саломатии инсон.

Дифференсатсия - тафриқа, таълими тафриқадор, равияҳои гуногуни таълимӣ.

Инноватсия-нав, мучаддад, навсозӣ, навгароӣ.

Интегратсия- ҳамгироӣ, якҷояшавӣ, пайванд.

Коллеч-мактаби маълумоти миёнаи касбӣ.

Концепсия - концепсия, нуқтаи назар, системаи муайяни ақидаҳо, бунёди назариявии ягон раванд.

Коммуникатсия - коммуникатсия, коммуникативӣ, гуфтугӯи шифоҳӣ, муколамаи ду ё якчанд шахс, сухан, ахбор, иттилоот.

Магистр - дараҷаи илмие, ки пас аз супоридани имтиҳон ё ҳимояи рисолаи дипломӣ ба хатмкунандагони мактабҳои олии касбӣ медиҳанд.

Маориф - системаи иҷтимоие, ки раванди идораи таълим тарбия, маълумот ва умуман, маърифати ҷомеаро ба низом медарорад.

Маълумот - равандест, ки дараҷаи фарогирии дониш, малака, маҳорат ва ахлоқи инсонро муайян мекунад.

Менталитет - менталитет, сифати ақл, фаъолияти маънавӣ, тарзи тафаккур ва қобилияти фикрии инсон: маҷмӯи сифатҳои, ки ба ин ё он халқияту миллат хос аст.

Модернизатсия – модернизатсия ба чизе намуд ва симои муосир бахшидан (модернизатсияи таълим, модернизатсияи маълумот).

1. Муқаддима

Концепсияи миллии маълумот ҳучати муҳими давлатӣ буда, дурнамои сиёсати давлатро дар соҳаи маълумот муайян мекунад ва тамоюлоти инкишофи ин системаи аҳамияти стратегидоштаро дар шароити муносибатҳои нави ҷамъиятӣ ба танзим мебарорад. Ҷузъҳои таркибии мазмуну мундариҷаи ин ҳуҷат мақом, мақсад ва вазифаҳои маълумотро дар марҳалаи нави таърихӣ муқаррар менамояд. Дар Концепсия масъалаҳои дарки худшиносии таърихӣ, аз худ намудани муқаррароти суннатию башарӣ ва дар ҳамин замина ҳосил намудани фаросати олии ворисият ба ҳувият ва анъанаҳои миллӣ, арзишҳои ахлоқию фарҳангӣ, идоракунии демократӣ, фаъолу пажӯанда будан барои ба даст овардани комёбиҳои илм, техника, фарҳанг ва ғайра тарҳрезӣ гардидааст.

Концепсия зимни тағйиротҳои сифати мазмуну мундариҷаи маълумот барои инкишофи системаи маориф заминаҳои нави ҳуқуқ фароҳам меорад, ки дар асоси он қонун ва дигар муқаррароти расмӣ соҳаи маориф ва соҳаҳои ба он алоқаманд таҷдиди назар мегарданд ва таҳриру такмил дода мешаванд.

Концепсия тақозо менамояд, ки бо иштироки тамоми вазорату кумитаҳо, ташкилотҳои ҷамъиятӣ, созмонҳои байналмилалӣ ва шаҳрвандони ҷумҳурӣ барномаҳои мухталифи давлатии рушди соҳаи маориф таҳия, тасдиқ ва амалӣ гарданд.

2. Зарурати таҳия ва қабули Концепсияи миллии маълумот

1. Маълумот аз ҷумлаи проблемаҳои глобалии асри XXI буда, дар системаҳои сиёсӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоӣ самти афзалиятдошта ба ҳисоб меравад. Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун узви ҷомеаи ҷаҳонӣ ва аъзои Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил дар ташкили ҷазои ягонаи (умумӣ) маълумот як қатор ҳуҷҷатҳои муҳими давлатиро ба имзо расонидааст, ки тағйирпазирӣ ва такмил додани мазмуну мундариҷаи маълумотро тақозо менамоянд. Дар ин раванд талабот нисбат ба маънавият ва маҳорати касбии инсон баланд мегардад. Тибқи он бояд низоми сифати нави маълумот эҳё шавад, ки мазмуну мундариҷаи он ба беҳдошти сифати инсон асар гузорад, тафаккур, заковати фитрӣ, шуури маънавӣ ва ҳунари эҷодгарии ўро ба ҳаракат оварад.

2. Таи даҳ соли охир мақсаду вазифаҳои маълумот бо роҳи ислоҳоти ҷузъӣ таҷдиди назар шуда бошанд ҳам, вале сифати маълумот, дараҷаи маълумотноки талаботи шахс, ҷомеа ва давлатро қонеъ намегардонад. Дониш, малака ва маҳорати хонандагону донишҷӯён ба талаботи стандартҳои давлатии маълумот ҷавоб намерасанд. Ҳоло шумораи зиёди кӯдакони синну соли мактабӣ ба таълим фаро гирифта нашудаанд, ҷавонони дорои маълумоти миёнаи асосӣ низ хеле зиёданд. Тамоми соҳаҳои истеҳсолот ва идора ба мутахассисони касбӣ эҳтиёҷ доранд. Дар мактабҳои маълумоти миёнаи ҳамагонӣ муаллимон намерасанд. Мутахассисони ҷумҳурӣ ба такмили ихтисос ва бозомӯзӣ ниёз доранд. Дар мактабҳои олии касбии ҷумҳурӣ муаллимони соҳибунвон каманд. Тадқиқотҳои илмӣ дар сатҳи паст анҷом ёфта, аксаран амалӣ намешаванд.

Ҳамаи ин тақозо менамояд, ки мақом, мақсад, вазифа ва мазмуни маълумот таҷдиди назар шавад, сифати маълумот беҳтар гардад.

3. Бӯҳрони амике, ки соҳаҳои мухталифи ҳаёти ҷомеаи ҷаҳониро фаро гирифтааст, маънавияти инсонро коста гардонид ва ба густариши эҳсосҳои бадбинӣ, нафрат, ҷангу хунрезӣ, терроризм, харобкорӣ ва ғайра мусоидат намуд. Ҷомеаи ҷаҳонӣ бар хилофи ин ҷараёни номатлуб пеш аз ҳама ба гуманизатсияи ҳаёти ҷомеа талош дорад, то ки ба ҳайси як ангезаи ақлӣ зухур намуда, дурустию ростии ахлоқу андешаи инсонро дар саросари ҷамъият таъмин созад. Ин равандро гуманизаатсияи мазмуни маълумот низ ба низом дароварда, беҳтарии ҳаёти инсон ва ҷамъияту табиатро таъмин карда метавонад. Тоҷикистон ҳамчун давлати мустақил ва узви ҷомеаи ҷаҳонӣ ба ҷунин раванди арзишманд нерӯҳои зеҳнӣю ақлонӣ хешро сафарбар менамояд. Бо назардошти инҳо таҳияи Консепсияи миллии маълумот зарурати воқеӣ дошта, ба иҷрои он тамоми сохторҳои сиёсӣю иқтисодӣ ва иҷтимоии давлат ва ҷомеа масъул доништа мешаванд.

3. Сиёсати давлатӣ ва кафолати давлатии маълумот дар Тоҷикистон

Ҷумҳурии Тоҷикистон дар муайян намудани сиёсати давлатии маълумот соҳибхитӣ буда, сиёсати давлатии маълумотро дар асоси Конститутсияи (Сарқонуни) Ҷумҳурии Тоҷикистон, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи маориф" ва дигар санадҳои меъёрию ҳуқуқии Ҷумҳурӣ ва байналмилалӣ муайян менамояд. Барои рушди системаи маълумоти Ҷумҳурии Тоҷикистон:

- ҳуқуқи конституционии ҳамаи шаҳрвандони ҷумҳуриро, сарфи назар аз миллат, наҷод, эътиқод, ҷинс ва забон ба маълумоти босифат, аз ҷумла, ба маълумот ва тарбияи томактабии барои ҳама дастрас;

- маълумоти асосии ҳамагонии ҳатмӣ;

- маълумоти миёнаи ҳамагонӣ ва ибтидоии касбии барои ҳама дастрас;

- маълумоти миёнаи касбӣ, маълумоти олии касбӣ ва маълумоти баъди ҳатми мактаби олии дар асоси озмун, маълумоти иловагӣ ва маълумоти махсус барои шаҳрвандоне, ки имконияти маҳдуди саломатӣ доранд, таъмин менамояд;

- ҷанбаи илмӣ, дунявӣ ва башардӯстии маълумотро дар ҳамаи намуди таълимгоҳҳо (давлатӣ, ғайридавлатӣ, ба истиснои мадрасаҳо) ба эътибор мегирад;

- ба мувоҳидаҳои динӣ, мазҳабӣ ва муноқишаҳои аҳзоби сиёсӣ дар муассисаҳои таълимӣ роҳ, намедихад;

- ба анъанаҳои халқӣ тоҷик, дигар халқҳои сокини Ҷумҳурии Тоҷикистон, арзишҳои умумибашарӣ ва фазои ягонаи маълумот алоқаманд будани маълумоти Ҷумҳурии Тоҷикистонро дастгирӣ менамояд;

- дар бораи муҳофизати ҳаёт ва саломатии кӯдакон, наврасон ва ҷавонон дар кӯдакистонҳо ва таълимгоҳҳо ғамхорӣ ҳаматарафа зоҳир менамояд;

- демократикунонии идораи маълумотро вусъат мебахшад;

- таъмини маълумоти муттасилро кафолат медиҳад;

- дар ҳаллу фасли масъалаҳои гендерӣ, пеш аз ҳама, ба соҳибмаълумот шудани духтарону занон шароит фароҳам меорад;
- муаллимонро аз ҷиҳати иҷтимоӣ ва иқтисодӣ ҳифз намуда, имтиёзҳои ба онҳо муқарраршударо амалӣ мегардонад;
- дар мактабҳои миёнаи ҳамагонии ки таҳсилашон ба забонҳои ғайридавлатӣ ба роҳ мондани омӯзиши фанҳои забон ва адабиёти тоҷикӣ, таърихи халқи тоҷикӣ ва географияи Тоҷикистонро зарур меҳисобад;
- аз ҳисоби бучети давлат соҳаи маорифро маблағгузорӣ менамояд ва барои аз ҷониби шахсони ҳуқуқию воқеӣ дастгирӣ ёфтани ин соҳа шароит фароҳам меорад;
- дар доираи стандартҳои давлатӣ бори аввал бепул гирифтани маълумотро дар ҳамаи муассисаҳои таълимии давлатӣ кафолат медиҳад;
- сармоягузорию ватанию хориҷиро барои инкишофи соҳаи маориф ҷалб менамояд;
- ба тарбияи кӯдакон, наврасон ва ҷавонони болаёқат эътибори махсус медиҳад;
- кӯдакону наврасони یتиму бепарастор, маъҷуб ва аз ҷиҳати ақлонӣ инкшофпазиро дар паноҳи худ мегирад;
- инкишофи муассисаҳои таълимию тарбиявӣ ғайридавлатиро таҳкими қонунӣ мебахшад;
- асноди меъёрию ҳуқуқиро барои гирифтани маълумот тасдиқ, мекунад;
- сифати маълумотро дар ҳамаи шаклу намуди муассисаҳои таълимӣ назорат менамояд;
- инкишофи мактабҳои олии касбиро ҳамчун маркази маълумот, фарҳанг, илм ва технология таъмин мегардонад;
- ҳамоҳангии фаъолияти вазорату кумитаҳо, ташкилоту муассисаҳо, мақомоти ҳокимияти давлатӣ, маҳаллӣ ва шахсони ҳуқуқию воқеиро барои рушду нумӯи соҳаи маълумот таъмин месозад;
- барои баланд бардоштани масъулияти мақомоти ҳокимияти давлатию маҳаллӣ ва падару модарон (ё шахсоне, ки онҳоро иваз мекунанд) барои вайрон кардани ҳуқуқҳои конституционӣ бачагон оид ба гирифтани маълумоти асосии ҳамагонии ҳатмӣ чораҳо меандешад;
- воситаҳои ахбори умумро барои тарғиби амалӣ намудани мақсаду вазифаҳои асосии маълумот сафарбар менамояд.

4. Мафҳум, мақсад ва вазифаҳои маълумот

Маълумот падидаи иҷтимоист, ки ба иқтисодиёт, фарҳанг, тараққиёти илму техника, ҳифзи муҳити зист (экология), истехсолот ва сиёсат робитаи нугустастанӣ дорад ва як қисми ҷудонопазири шуури ҷомеа мебошад.

Маълумот равандест, ки моҳиятан ба манфиати шахс, ҷамъият, давлат ва табиат нигаронида шудааст. Соҳибмаълумот инсонест, ки дар рӯҳи

суннату анъанаҳои халқи худ, фарҳанги миллӣ, арзишҳои умумибашарӣ тарбия гирифта, муттасил дар бораи ҷамъият, тафаккури инсон, табиат ва ҳифзи он, техника, технология ва тарзи ҳаёти солим, дониш, малака ва маҳорати муназзаму зарурӣ ҳосил карда, кори шахсӣ ва давлатию ҷамъиятии хешро дар дараҷаи баланд саришта мекунад, эҳтироми худ ва халқҳои дигарро ба ҷо меорад, зиндагии хешро бошуурона ва мустақилона эҷод карда, фарзандону пайвандони хешро дар ҳамин рӯҳия тарбия мекунад.

Дар ҳамин замина мақсад аз таҳия ва қабули Консепсияи миллии маълумоти Тоҷикистон аз инҳо иборат мешавад:

1. Бунёди заминаи (базиси) муосири маълумот дар асоси арзишҳои миллию башарӣ ва дар ҳамин замина соҳибият ба худшиносии таърихӣю фалсафӣ, шуури маънавӣ, ташаккули менталитети шахсӣю ҷамъиятӣ ва ворисият ба арзишҳои фарҳангӣю ҳуввияти миллӣ.

2. Ворид гардидан ба фазои ягонаи байналмилалӣ маълумот ва алоқамандӣ бо фарҳангу маърифат ва тамаддуни башарӣ

Амалӣ гаштани мақсадҳои мазкур ва пайдо кардани мазмуну мундариҷаи нави маълумот ба риояи принципҳои зерин вобаста аст;

- рӯи кор овардани таҳқиқотҳои бунёдӣ, ки дорои арзишҳои баланди илмӣю амалӣ бошанд, моҳияти фалсафаи маълумоти муосирро кушоянд, равандҳои судманди тарбия ва таълимро дар асоси барномаҳои нав (инноватсионӣ) фаро гиранд;

- стандартҳои нави давлатӣ маълумот дар асоси меъёрҳои мавҷудаи маълумоти байналмилалӣ такмил ва тарҳрезӣ шаванд;

- ҳамгироии воқеии илм, таълим ва истеҳсолот ба вучуд ояд;

- технологияи ҷадиде ҷорӣ гардад, ки муқаррароти илмӣю фарҳангӣ, техникӣ ва ахлоқӣю тарбиявӣ башарино ба инсон дастрас гардонад, ҳаракати фикри ӯро ба самти фарогирии дониш, ростию покии ахлоқ, фаросати олий, арзишҳои асили миллию башарӣ равона созад, дастовардҳои илмӣю техникӣ ба манфиати инсон ва бехатарии ҳаёти ҳамарӯзаӣ ӯ бошад.

- модернизатсияи муттасили системаи маълумот дар асоси моделҳои эътирофшуда ва арзишманди системаҳои маълумоти ҷаҳони мутамаддин танзим ёбад.

Бо назардошти мақсад ва принципҳои мазкур вазифаи асосии маълумот дар маҷмӯъ иборат аз мунтазам қонеъ гардонидани талаботи инсон ба инкишоф, равона кардани қобилиятҳои ӯ ба ҷустуҷӯ ва дарёфти тарзи ҳаёти солим, таъмини рушди иҷтимоии ҷамъият, давлат ва ҳифзи табиат мебошад.

Маълумот бояд:- ба инсон шуури маънавӣ эҳё кунад, донишҳои зарурӣ ва арзишҳои миллию умумибашарино омӯзонад, барои ҳифзи Ватан, забон ва фарҳанги миллат омода созад, ба забон, фарҳанг ва анъанаҳои миллии халқҳои дигар эҳтиром ба ҷо оварданро тарбия намояд;

- инкишофи илму фарҳанг, техника, иқтисодиёту истеҳсолотро барои инсон, ҷамъият ва давлат таъмин созад;- эҳтиёҷоти инсонро ба маълумоти муттасил дар тӯли ҳаёташ таъмин гардонад;

- технологияи нави аз худ намудани дониш, малака ва маҳоратро пайдо намояд;

- барои ба системаи маълумоти ҷаҳонӣ ҳамгиро намудани маълумоти ҷумҳурӣ ва ба ин васила аз худ намудани арзишҳои тамаддуни башарӣ шароит фароҳам оварад;

- шаклу усулҳои нави мактабдорӣ ва идоракунии системаи маорифро ташаккул диҳад;

- мутахассисони соҳибмаърифат, олифаросат ва баландпоя, ки фишанги рушди ҷомиро идора карда метавонанд, ба камол расонад.

5. Мазмуни маълумот

Асри XXI марҳалаи нави инкишофи тамаддун аст. Он асри ҷомеаи иттилоотӣ, коммуникатсия, техника ва технология, асри муносибати эҳтиёткорона ба муҳити зист ва саломатии инсон аст. Давраи нави инкишоф, пеш аз ҳама, ҳусни тафохумеро тақозо менамояд, ки навсозиҳои маълумот ба манфиати шахс, ҷамъият, табиат ва давлат бошанд.

Тибқи низоми нави маълумот бояд донишҳои илмӣ ба талабот ва шароитҳои иҷтимоӣ ва маишии инсон муфаввиқ бошанд, қонунҳои инсоният, ҷамъият ва табиат ҳамгиро шаванд, мазмуни маълумот муқтадирӣ инсонро барои созандагӣ таъмин гардонад.

Мазмуну мундариҷаи нави маълумот дар нақша, барнома ва дастурҳои таълимӣ инъикос мегарданд. Мувофиқи синну сол, ҷаҳонбинӣ, қобилият, завқу хоҳиш ва маданияти миллии шахс ба вучуд овардани барномаю китобҳои дарсии нав ниҳоят зарур аст.

Вобаста ба ихтисос бояд васеъ ва дақиқ, омӯхтани мероси адабӣ, фалсафӣ, афкори педагогии халқи тоҷик, риёзӣ, тиб, нучум, мусиқӣ табиатшиносӣ ва дигар илмҳои қадим ба ҳукми анъана дарояд.

Барномаҳои ҳунаромӯзии мактаббачагон аз рӯи шавқу рағбат бояд пайваستا амалӣ гарданд.

Мазмуну мундариҷаи маълумот барои инсон аз ҷиҳати илмӣ мушаххасу асоснок, аз ҷиҳати ахлоқӣ ҳуқуқбунёд ва аз ҷиҳати иқтисодию иҷтимоӣ ҳавасмандӣ дошта бошад.

Дар ин раванд тарбия, ки як қисмати азими мазмуни маълумотро ташкил медиҳад, муҳарриқи асосии инкишофи шахсият буда, бо мафҳуму мазмуни таълим ҳамгирӣ ва пайванди ногусастанӣ пайдо мекунад. Гуманизатсияи маълумот ҳамгирӣ ва пайванди таълиму тарбияро таъмин мегардонад ва тафаккури созандагиро бунёдкорӣ низ аз он сарчашма мегирад. Дар инсон тарбия намудани малака ва маҳорати дидану шинохтан, шунидану мафҳум кардан, гуфтану амал кардан ниҳоят аҳамият касб мекунад ва дороии ин ҳолатҳо асоси инкишоф буда, феълӣ инсонро танзим мебахшад. Такмил додани ин раванди судманд яке аз вазифаҳои мубраму

замонавии педагогикаи амалӣ ба ҳисоб меравад,

Маълумот шахсро аз як зина ба зинаи дигари инкишоф мерсонад. Маълумот дар зинаҳои аввал чӣ қадаре ки бунёди бошад, рушди босифати инсонро дар зинаҳои минбаъда ҳамон қадар бештар таъмин месозад.

Мазмуну мундариҷаи маълумоти томактабӣ дар муҳити оила ва кӯдакистонҳо аз инкишофи қобилиятҳои равонӣ, ҷисмонӣ ва фикрии кӯдакон дар асоси арзишҳои баланди маънавӣ иборатанд. Давлат, ҷамъият ва шаҳрвандон вазифадоранд, ки ба хоҳири солимии миллат ва ҷомеаи солим ба ҳаллу фасли проблемаҳои демографӣ, танзими оила, омода намудани волидон ба тарбияи кӯдак, танзими ҳуқуқи вазифаҳои волидон дар тарбияи фарзанд, паст намудани сатҳи камбизоатии шаҳрвандон, аз ҷумла кӯмаки моддию маънавӣ ба волидони ҷавон, ташвиқи тарғиби маърифати педагогӣ дар байни волидон ва нашри адабиёти кӯдакона муваффақ шаванд.

Маълумот ҳамчун раванд рушди сифатҳои инсонро аз рӯзи таваллуд барои як умр таъмин мегардонад. Идомаи ташаккули шахсияти кӯдак дар оила аз дараҷаи савод, маълумот, маърифату ҷаҳонбинӣ, тарзи ташкили рӯзгордории волидон, муҳайё намудани шароит барои парвариши кӯдакон ва ғайра вобастагӣ дорад.

Ба мактаб тайёр кардани кӯдакон яке аз вазифаҳои ҳатмии волидон аст. Дар ин кор ба ҷуз кӯдакистонҳо марказҳои тарбиявӣ давлатӣ, хусусӣ ва Ғ.) ва мактабҳои маълумоти миёнаи ҳамагонӣ низ ба онҳо бояд ёрии амалӣ расонанд.

Фаъолияти тамоми намуди муассисаҳои томактабӣ ба инкишофи кӯдак дар муҳити солим нигаронида мешавад. Усулҳои муомила бо кӯдакон бояд қобили мулоҳизаи волидон, олимон, омӯзгорон, мураббихо, шоирону нависандагон ва тамоми зиёиён бошад. Барои гуфтугӯ қолабҳои муомилае эҳё гардад, ки асолати забони тоҷикӣ дар он таҷассум ёфта бошад. Мундариҷаи маълумот дар муҳити хонаводагӣ аз забонмӯзӣ оғоз ёбад. Ба ин васила волидон бояд ба ҳамбастагии саволу маънавияти фарзандони хеш ибтидо гузоранд.

Кӯдакистонҳо бояд дар тарбия ва таълими кӯдакон вазифаҳои зеринро анҷом диҳанд:

- ҳифзи саломатии кӯдакон;
- муҳайё намудани шароит барои инкишофи қобилиятҳои равонӣ, зехнӣ ва ҷисмонӣ;
- тарбияи маънавият ва одоби хуби муносибати гуманистӣ дар синну соли тифлӣ.
- тайёр намудани кӯдакон аз хурдсолӣ ба иҷрои вазифаҳои суннатӣ дар назди волидон ва ҷомеа;
- ташаккул додани майлу рағбати кӯдакон ба ҳама гуна амалҳои неку шоиста ва пешгирӣ намудани рафтору амалҳои барои онҳо мамнӯъ.
- босифат ва ҳаматарафа тайёр намудани кӯдакон ба мактаб.
- эътибори махсус ба кӯдакони болаёқат.

Мазмуну мундариҷаи маълумоти ибтидоӣ ба он нигаронида мешавад, ки кӯдак тавассути он ба одаму олам шиносоии бештаре дошта бошад, меҳру муҳаббат ва дилбастагӣ пайдо кунад, асосҳои ахлоқ ва донишхоеро, ки барои зинаҳои минбаъдаи маълумот ва муносибати фардӣ ӯ бо ҷамъият ва табиат заруранд, аз худ кунад. Дар ташаккули кӯдакони ин

синну сол омӯзиши забон, адабиёт, таърих, суруд мусиқӣ, ахлоқ, инсон ва муҳити зист нақши асосӣ хоҳанд дошт.

Маводи таълимӣ дар зинаи ибтидоӣ бояд мушаххасу шавқовар ва ибратомӯз бошад, дар хонандагон малакаҳои худшиносию худогоҳиро таъмин кунад. Кӯдак дар ин синну сол он чизро аз худ кунад, ки ба инкишофи имрӯзи ӯ мусоидат намояд. Мустақилона ҷустуҷӯ намуданро дар ҳамин синну сол ба онҳо бояд омӯзонд. Вақти бештари кӯдаконро ба ҳифзи маводи пурмаънӣ, луғату истилоҳоти зарурӣ, ҳисоб, ҳифзи саломатӣ ва бехатарии ҳаёт, расмкашӣ, бозиҳои серҳаракат, супоришҳои тафаккурро таҳриқдиханда ва ғайра сарф бояд кард. Мазмуни матн ва супоришоти китобҳои дарсӣ барои кӯдак намунае бошад, ки тимсоли онро вай берун аз китоб низ пайдо карда тавонад.

Асоси мундариҷаи маълумотро дар мактабҳои маълумоти миёнаи умумӣ омӯзиши забони модарӣ (тоҷикӣ), адабиёт, ахлоқ, забонҳои хориҷӣ, риёзӣ, таърих, ҷомеашиносӣ, география, биология, физика, химия, информатика, санъат, технология, валеология ва ғайра ташкил медиҳанд, ки доир ба ҳар кадоми он стандартҳои давлатии таълим таҳия ва тасдиқ мегарданд. Таълими фанҳои мазкур дар асоси таълими тафриқадор ва ё ҳамгиро ба роҳ монда мешаванд.

Мазмуну мундариҷаи маълумоти ибтидоии касбӣ, миёна ва олиии касбӣ аз пайванди дониш бо касб, шуғл ва истеҳсолот таркиб ёфта, таълими фанҳо дар асоси дониш ва технологияи баланди касбӣ тарҳрезӣ мегардад.

Касбомӯзии донишҷӯён дар мактабҳои олиии касбӣ мувофиқи моделҳои муосири маълумот сурат мегиранд.

Фанҳои забон ва адабиёти тоҷик аз муҳити хонаводагӣ сар карда, то зинаҳои охири маълумот дар асоси маводи асил, мероси пураъриши адибони гузаштаю муосир омӯзонанда мешавад.

Осори суҳанварони бузурги дунёро низ дар тарҷумаҳои беҳтарин аз кӯдакистонҳо сар карда бояд омӯхт. Дар синфҳои ибтидоӣ низ ҷои маводҳои камарзишро бо осори устодони суҳани гетӣ пур кардан лозим аст, чунки дунёшиносии кӯдак аз шинохти адибону фарҳангии дунё ибтидо мегирад.

Забаномӯзии кӯдакону наврасон ва ҷавонон дар тамоми зинаҳои маълумот ба таълими суҳандонию суҳаншиносию суҳанварӣ бояд омезиш ёбад. Тарзҳои гуногуни баён амалан омӯзонанда шаванд. Мактабиён услуби расмӣ-коргузорию комилан фарогир бошанд, имлои забони тоҷикиро риоя намоянд, хати меросиро хонда тавонанд.

Омӯзиши забонҳои хориҷӣ, махсусан, русӣ, англисӣ ва арабӣ дар ҳамбастагӣ бо забони модарӣ аз синфҳои ибтидоӣ оғоз меёбад ва тамоми марҳалаҳои маълумотро фаро мегирад. Зарурати омӯзиши забони хориҷиро ҳамчун сарчашмаи дониш барои омӯхтани илму фарҳанги дунё, прогресси илмию техникӣ ва воситаи муоширати байни миллатҳо бояд ба эътибор гирифт.

Омӯзиши таърих, бахусус, таърихи халқи тоҷик, марҳалаи асосии худогоҳии таърихию фарҳангии насли оянда аст, ки аз боғча то мактаби олии давом мекунад. Таълими таърих аз таърихи зодгоҳ, ноҳия, шаҳр,

вилоят оғоз ёфта, минбаъд таърихи кишвар ва таърихи дунёро фаро мегирад. Яъне таълими таърих мактабиёро аз худшиносии маҳаллӣ ба худшиносии миллӣ ва дунёшиносӣ мерасонад.

Омӯзиши таърихи халқҳои дунё аз мактаби ибтидоӣ оғоз ёфта, дар синфҳои боло ҳам бо роҳи ҳамгароӣ (интегратсия) ва ҳам бо роҳи таълими тафриқадор (дифференсатсия) сурат мегирад.

Фанни ахлоқ яке аз фанҳои ҳатмии таълимӣ дар ҳамаи зинаҳои маълумот ба ҳисоб меравад ва дар ҳамбастагӣ бо соҳаҳои мухталифи ҳуқуқ, таълим дода мешавад. Рафтор, гуфтор ва кирдор дар доираи меъёрҳои ахлоқие, ки ҷомеа ва давлат тавассути қонун барои инсон муайян кардаанд, омӯзонида мешавад. Дарсҳои ахлоқ танҳо барои хондани панду андарз набуда, балки гуфтугӯи озоду мақсадноки муаллиму хонанда (донишҷӯ) дар доираи меъёрҳои ахлоқ ва ҳуқуқхоест, ки риояи онҳоро ҳар як шахрванд вазифадор аст. Хонанда ва ё донишҷӯе, ки аз ахлоқ баҳои ғайриқаноатбахш дорад, то ислоҳи он ба синф ё курси дигар гузаронида намешавад. Меъёрҳои ахлоқ дар асоси қонун ва дигар асноде, ки ҳуқуқҳои шахрвандонро ба танзим медароранд, дар низомнома ва оинномаҳои муассисаҳои таълимӣ муқаррар мегарданд.

Барои танзими оила ва вусъат бахшидани ҳаллу фасли масъалаҳои демографӣ дар синфҳои боло ва мактабҳои маълумоти касбӣ ҷорӣ намудани омӯзиши масъалаҳои демографӣ ба мақсад мувофиқ аст.

Яке аз ҳадафҳои маълумот ин расидан ба сатҳи маълумоти дунёист. Бинобар ин фанҳои риёзӣ, физика, кимиё, биология, технология, нучум ва ғайра дар доираи барномаҳои таълим дода мешаванд, ки мазмуну мундариҷаи онҳо ба мазмуну мундариҷаи маълумоти ҷаҳонӣ мувофиқ бошанд. Дар ин сатҳ лозим аст, ки барномаҳои таълим ва китобҳои дарсии ин фанҳо бо роҳи ҳамгароӣ ва модернизатсияи маълумот таълиф ёбанд. Моделҳои муосири барномаҳои таълимӣ, китобҳои дарсӣ, усулҳои омӯзиш (технологияи таълим) таҳия ва таълиф шаванд. Дар ин самт модернизатсияро на ба маънои нусхабардорӣ, балки бо роҳи эҷодӣ ва ҳамкорӣ бо Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил ва дигар мамлакатҳои дунё амалӣ бояд кард. Танҳо ба роҳ мондани ҳамкории илмӣ, фарҳангӣ ва маърифатӣ Тоҷикистонро ба маълумоти сатҳи ҷаҳонӣ ворид намуда, рақобатпазирии сифати маълумотро таъмин мегардонад.

1. Сохтори маълумот

Системаи маълумот дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аз таълим ва тарбияи томактабӣ, маълумоти миёнаи ҳамагонӣ, маълумоти ибтидоии касбӣ, маълумоти миёнаи касбӣ, маълумоти олии касбӣ, маълумоти пас аз ҳатми мактаби оӣ ва маълумоти иловагӣ иборат аст.

Таълиму тарбияи томактабии кӯдакон дар оила, кӯдакистонҳои оилавӣ, давлатӣ, ғайридавлатӣ ва дигар муассисаҳои ба он баробар ташкил мегардад.

Оила заминаи нахустини ташаккули шахс ва оғози раванди маълумот дар парвариши кӯдак аст.

Кӯдакистон муассисаест, ки барои инкишофи кӯдак муҳити солим фароҳам меорад. Маълумоти ин сатҳ тавассути забони шевою гуворо, анъанаҳои миллӣ, муколама аз рӯи расму суратҳо, шунидани мусиқӣ, кироати шеърӯ афсона, риояи бехатарии ҳаёт, бозӣ, сайру саёҳат, расмкашӣ, тамошои театр, кино, телевизион ва ғайра ба худшиносию дунёшиносии кӯдакон ибтидо мегузорад.

Маълумоти миёнаи ҳамагонӣ пойдевори системам иҷтимоию иқтисодии Чома ба ҳисоб меравад ва дараҷаи маълумотнокии миллатро муайян карда, дар маҷмӯъ насли ҷавони ояндасози миллатро ба ҳаёт тайёр менамояд. Сохтори маълумоти миёнаи ҳамагонӣ чунин аст:

1. Маълумоти ибтидоии ҳамагонӣ (синфҳои I - IV 4 сол идома ёфта, аз инкишофи он тасаввуротҳое, ки кӯдакон доир ба одаму олам дар давраи томактабӣ ҳосил кардаанд, шурӯъ шуда, одоби муомила, хондан, навиштан, ҳисоб кардан, расмкашӣ, муҳити зистро меомӯзанд.

Кӯдакон доир ба таърих, география, табиатшиносӣ, ҳифзи саломатӣ ва ғайра дар ҳамин зина маълумоти ибтидоӣ ҳосил мекунанд.

2. Маълумоти асосии ҳамагонӣ (синфҳои V - IX) равандест, ки бояд тавассути он мактаббача ба мафҳумҳои "Ман"-у "Дунё" сарфаҳм равад, мақсадҳои маънавии худро мустақилона муайян созад, тарзи ҳаёти солиро дарк карда, вазифа ва ҳуқуқҳои хешро донад. Дар ин зинаи маълумот ӯ аз дараҷаи саводомӯзӣ тадриҷан ба дараҷаи маърифатӣ расад. Маълумоти ин зина ба муносибатҳои ғаёлу муфид ва зарурӣ ҳосил кардани кӯдакону наврасон барои муомила карда тавоништан бо ҳамсолону калонсолон дар мактаб, хона ва ҷойҳои ҷамъиятӣ мувофиқ бошад.

Маълумоти асосӣ бояд кӯдакону наврасонро ба маърифате соҳибгардонад, ки дорони он худидоракунӣ, интиҳоби касб, шуғли дӯстдошта, эҳтироми илму фарҳанг, анъанаҳои миллӣ, эътиқод ва ахлоқи ҳамидаи кӯдакро таъмин созад. Барои алоқаманд будан бо тамаддуни башарӣ яке аз забонҳои хориҷиро омӯзад ва донад.

Маълумоти асосӣ барои ҳамаи шаҳрвандони ҷумҳурӣ ҳатмӣ аст.

3. Маълумоти миёнаи ҳамагонӣ (синфҳои X-XI) равандест, ки тавассути он қобилиятҳои ақлонӣю ҷисмонӣи мактаббачагон инкишоф ёфта, онҳо имконияти амалӣ кардани мақсадҳои дар зинаи асосии маълумот пешгузоштаи худро васеъ мегардонанд.

Маълумотҳои ин сатҳ, ба наврасон барои амиқтар омӯхтани фанҳои интиҳобшуда имконият фароҳам меорад, барои дастрас намудани зинаҳои олии маълумот онҳоро ҳавасманд мегардонад.

Бинобар ин таҳсил дар мактабҳои маълумоти миёнаи ҳамагонӣ мувофиқи майлу хоҳиш ва қобилияту завқи наврасон ба равияҳо чудо мегардад. Мақсади ташкили тамоилҳо фароҳам овардани шароит барои инкишоф, шахсият пайдо намудани наврасон ва рушди камолоти маънавии онҳо мебошад. Маҳдуд кардани ҳуқуқи онҳо барои гирифтани маълумоти миёнаи ҳамагонӣ раво нест.

Барои расидан ба сатҳи маълумоти байналмилалӣ маълумоти миёнаи ҳамагонӣ таҳсили 12-соларо тақозо менамояд, ки хангоми гузариш ба он

шароиту имкониятҳои воқеии мактаб ва шахрвандонро низ ба эътибор гирифтаанд. Барои чунин сохтори мактабҳо барномаю китобҳои дарсии нав, дастурҳои методӣ ва дигар воситаҳои таълимӣ лозиманд. Вале шароити мавҷуда масъалаи гузариш ба таҳсили 12-соларо ҳаллу фасл карда наметавонад, чунки афзудани шумораи кӯдакон, нарасидани синфхонаҳо, мутахассисон, муҳайё набудани шароити яхелаи таълим ва ғайра имкон намедихад, ки мактабҳо саросар дар як вақт ба таҳсили 12-сола гузаранд. Барои қабули ин сохтор афкори умум ва тайёрии ҷиддӣ лозим аст. Дар марҳалаи аввал Академияи илмҳои педагогӣ асосҳои илмӣ, педагогӣ, психологӣ ва иқтисодии сохтори мазкурро бояд мавриди баррасӣ қарор диҳад. Гузариш ба таълими 12-соларо ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян менамояд.

Маълумоти ибтидоии касбӣ талаботи инсон, ҷамъият ва давлатро ба тамоми касбҳои зарурӣ таъмин менамояд. Низоми маълумоти ибтидоии касбӣ ба талаботи бозори меҳнат бояд мувофиқ бошад.

Мутахассисони ин дараҷаи маълумот тавассути омӯзишгоҳҳои касбӣ-техникӣ, марказҳои таълимӣ, мактабҳои маълумоти миёнаи ҳамагонӣ, курсҳои таълимӣ ва дигар муассисаҳои таълимии ба инҳо баробар тайёр карда мешаванд. Ба чунин муассисаҳои таълимӣ ҷавонон пас аз хатми мактаби асосӣ ва мактаби маълумоти миёнаи ҳамагонӣ қабул мегарданд.

Барои шахсоне, ки бо сабабҳои гуногун маълумоти асосӣ ё касбӣ нагирифтаанд, мувофиқи майлу хоҳишашон курсҳои касбомӯзӣ ташкил шуда, ба онҳо шаҳодатнома ва ё сертификат медиҳанд. Ба хатмкунандагони мактабҳои маълумоти миёнаи ҳамагонӣ дар баробари шаҳодатномаи маълумоти миёнаи ҳамагонӣ сертификат ё гувоҳномаи тахассусӣ дода мешавад. Стандарти давлатии маълумоти ибтидоии касбӣ дар заминаи фарҳанги миллӣ таҳия шуда, бояд ба сатҳи маълумоти байналмилалӣ мувофиқ бошад.

Мӯҳлати таҳсил дар омӯзишгоҳҳои касбӣ-техникӣ ва дигар омӯзишгоҳҳои ба ҳамин сатҳ баробар, ки маълумоти миёнаи ҳамагонӣ низ медиҳанд, на камтар аз 3 сол аст.

Маълумоти миёнаи касбӣ дар заминаи маълумоти асосӣ, маълумоти ибтидоии касбӣ ва миёнаи ҳамагонӣ дар мактабҳои миёнаи касбӣ (омӯзишгоҳҳои касбӣ, техникумҳо, коллеҷҳо ва дигар муассисаҳои ба инҳо баробар) ва ё дар заминаи муассисаҳои таълимии маълумоти олии касбӣ ба роҳ монда мешавад.

Мутахассисони дорой маълумоти миёнаи касбӣ дар соҳаҳои мухталиф ба сифати мутахассиси хурд машғули кор мешаванд.

Маълумоти миёнаи касбӣ ҷавонро барои гирифтани маълумоти олий ҳавасманд мегардонад. Онҳое, ки коллеҷу техникумҳоро бомуваффақият хатм мекунанд, имконияти давом додани таҳсилро дар мактабҳои олий аз рӯи барномаҳои махсус, бо назардошти кам кардани мӯҳлати таҳсил пайдо менамоянд. Таҳсил дар баъзе муассисаҳои маълумоти ибтидоии касбӣ танҳо дар заминаи маълумоти миёнаи ҳамагонӣ сурат мегирад.

Барои ба сатҳи байналмилалӣ мувофиқ намудани маълумот техникумҳои мавҷуда тадричан ба колледжҳо табдил дода мешаванд. Колледжҳо метавонанд дар сохтори мактаби олии ва ё мустақил бошанд.

Маълумоти олии касбӣ сатҳи баланди инкишофи инсон, нумӯи нисбатан пурраи қобилиятҳои инфиродии шахс, маънан ва ҷисман тайёр намудани ӯ ба меҳнати мустақилона ва бошуурона, зиндагии шахсӣ ва иҷрои вазифаҳои ҷамъиятию давлатӣ мебошад.

Маълумоти олии касбӣ ба донишҷӯён пеш аз ҳама бояд одамият омӯзонад, ба онҳо сифатҳои олии инсонӣ, камолоти маънавӣ, дониши амиқ тафаккури эҷодӣ ва маҳорати касбӣ бахшад ва ҳамчун фишанги асосии идоракунии сиёсату иқтисодиёт ва иҷтимоиёт бошад.

Донишҷӯён ба маълумоти олии касбӣ дар донишгоҳ, академия, донишкада, консерватория ва дигар муассисаҳои таълимии ба инҳо баробар дар асоси Принципи бисёрзинагӣ фаро гирифта мешаванд. Дар ҳар як зинаи маълумот донишҷӯ соҳиби дараҷаи (бакалавр, мутахассис, магистр) муайяни маълумот мегардад.

Бакалавр мутахассиси маълумоти олидор аст, ки доир ба назария ва амалияи самти ихтисосаш дониш, малака ва маҳорати касбӣ ҳосил кардааст. Шаҳрванде, ки маълумоти дараҷаи "бакалавр" дорад, аз рӯи ихтисосаш ба вазифаҳои, ки сатҳи маълумоти олии касбиро талаб мекунанд, ба қор қабул карда мешавад. Мӯҳлати таҳсил барои гирифтани дараҷаи "бакалавр" на кам аз 4 сол (барои соҳаи тиб на кам аз 5 сол) аст. Бакалавр дар зинаҳои дигари маълумоти олии касбӣ ҳуқуқи идомаи таҳсил дорад.

Магистр баъди гирифтани дараҷаи "бакалавр", таҳсилро дар магистратура на кам аз 2 сол давом медиҳад ва пас аз гузаштани аттестатсияи ҷамъбасти дараҷаи "магистр" мегирад. Магистр, асосан, ба соҳаи муайяни илм машғул шуда, қорҳои илмӣ-тадқиқотӣ мегардад ва аз рӯи ихтисосаш дар муассисаҳои таълимӣ, илмӣ ва дигар вазифаҳои, ки ба сатҳи маълумоташ мувофиқанд, қор мекунанд.

Дар мактабҳои маълумоти олии касбии Ҷумҳурии Тоҷикистон мисли дигар давлатҳои Идтиҳоди Давлатҳои Мустақил ба шахсоне, ки 5 сол (ба истиснои донишгоҳи тиббӣ) таҳсил намуда, аз аттестатсияи ҷамъбасти бомуваффақият мегузаранд, дипломи дараҷаи "мутахассис" дода мешавад.

Мактабҳои олии касбии ҷумҳурӣ дар сатҳи мутахассиси хурд низ кадр тайёр мекунанд. Сатҳи маълумоти мазкур ба сатҳи маълумоти миёнаи касбӣ ё маълумоти олии нопурра баробар аст, ки муҳассил пас аз ду соли таҳсил (барои соҳаи тиб аз се соли таҳсил) ба он муваффақ мегардад.

Барои ба низом даровардани касбу вазифаҳои тахассусӣ бо дараҷаҳои маълумот ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон бояд номгӯи вазифаҳои тахассусии ҳамаи соҳаҳоро мувофиқи дараҷаҳои маълумоти касбӣ тасдиқ намояд, то ки сатҳи маълумот бо вазифаҳои тахассусии шаҳрвандон муайян ва мувофиқ гардад.

Барномаҳои таълимӣ дар мактабҳои олии касбӣ дар асоси модернизатсияи маълумот, моделҳои муосири, таълим, талаботҳои

Концепсияи мазкур ва бо назардошти сатҳи байналмилалӣ маълумот аз нав таҳия ва тасдиқ мешавад.

Минбаъд бозомӯзӣ ва такмили ихтисоси мутахассисони маълумоти олимпдор дар заминаи мактабҳои олии ҷумҳурӣ гузаронида мешаванд.

Маълумот пас аз хатми мактаби олий (аспирантура, докторантура) хусусияти инфиродӣ дошта, бо роҳи худталошӣ, нумӯи қобилиятҳои баланди инсон барои донишофарӣ ва кашфиётҳои илмӣ нигаронида шудааст.

Маълумоти иловагӣ фарогирии тамоми шаҳрвандон ба дониш техника ва технологияи нав, эҷодкорӣ, дарёфти ихтисоси нав, бозомӯзӣ, такмили ихтисос ва ғайра мебошад, ки онро шахс дар мактаб ҳангоми таҳсил, пас аз хатми мактаб ва баъди гирифтани диплом низ соҳиб шуда метавонад.

Маълумоти иловагӣ бо мақсади тақвият бахшидани маълумоти базавӣ, мутобиқ сохтани шахс ба муҳити нави иҷтимоӣ, маънан ва ҷисман дастгирӣ намудани ӯ дар шароити нави муносибатҳои истеҳсолӣ, самаранок ба манфиати шахс, ҷомеа ва давлат гузаронидани вақти холии шаҳрвандон, ривочи илму фан ва истеҳсолот ташкил карда мешавад. Маълумоти иловагӣ новобаста ба синну сол ва маҳдудият барои тамоми шаҳрвандон дар шаклу намудҳои гуногун пешниҳод мегардад:

1. Маълумоти иловагии баъдидипломӣ барои шаҳрвандоне, ки ин ё он зинаи маълумоти касбӣ (маълумоти ибтидоии касбӣ, маълумоти миёнаи касбӣ, маълумоти олии касбӣ)-ро гузашта, соҳиби ихтисоси муайян гаштаанд. Шаҳрвандон тавассути мактабҳои олий ё курсҳои махсуси таълимӣ барои гирифтани ихтисоси дигар аз нав таҳсил ва ё бозомӯзӣ мекунад. Курсҳои кӯтоҳмуддати касбӣ низ имконият медиҳад, ки шаҳрвандон вобаста ба талабу дархости бозори меҳнат касбашонро дигар карда, соҳиби ихтисоси нав шаванд.

Ҷунин намуди курсҳо дар сохтори омӯзишгоҳҳои касбӣ-техникӣ, марказҳои таълимӣ, марказҳои иҷтимоӣ-соҳибкорӣ ва ё дар назди муассиса ва корхонаҳои давлатию ғайридавлатӣ таъсис меёбанд.

2. Маълумоти иловагӣ барои ихтисосе, ки шаҳрванд мувофиқи он машғули кор асту дониш, малака ва маҳорати хешро дар семинару курсҳои махсуси такмили ихтисос, академия, донишкадаю донишгоҳҳо, марказҳои таълимӣ ва тавассути таълими фосолавӣ (дистансионӣ) такмил медиҳад.

3. Барои донишҷӯёни мактабҳои олий шаклу намудҳои гуногуни маълумоти иловагиро пешбинӣ мекунад: маълумоти иловагӣ барои гирифтани ихтисоси дуҷум бо назардошти қобилияти донишҷӯ ва зиёд намудани мӯҳлати таҳсил, монанди тарҷумон-омӯзгор, психолог-ҳуқуқшинос, технолог-тарҷумон, рӯзноманигор-тарҷумон, агроном-муҳандис, муаллими забони тоҷикӣ бо ихтисоси иловагии забони русӣ ва ё англисӣ, муаллими синфҳои ибтидоӣ бо ихтисоси иловагии забони англисӣ, русӣ ва ё тоҷикӣ ва ғайра, маълумоти иловагӣ, ки тавассути курсҳои кӯтоҳмуддат донишҷӯ соҳиби ин ё он касб мегардад (курсҳои махсуси дӯзандагӣ, компютерӣ, ронандагӣ, рассомӣ, корғузори, муҳосибӣ ва ғайра) ва ба ӯ дар ин хусус сертификат дода мешавад.

4. Маълумоти иловагӣ барои кӯдакону наврасон дар заминаи маълумоти миёнаи ҳамагонӣ дар мактабҳо. Академияи хурди илмҳо, марказҳои фарҳангӣ, касбинтиҳобкунӣ, техникӣ, варзишӣ, кишваршиносӣ ва ғайра ташкил ёфта, маълумоти ибтидоӣ, асосӣ ва миёнаи онҳоро пурра мегардонад ва барои интиҳоби касб заминаи устувор фароҳам меорад. Муассиси чунин муассисаҳо давлат ва шахсони ҳуқуқию воқеӣ буда метавонанд, ки дар асоси литсензияи Вазорати маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон, идора ва шӯъбаҳои маорифи вилоятӣ, шаҳрӣ ва ноҳиявӣ ҳуқуқи фаъолият кардан доранд.

7. Роҳҳои амалӣ гардонидани Концепсияи миллии маълумот

Омилҳои асосии амалӣ гаштани Концепсияи миллии маълумот инҳоянд, ки давлат асосҳои ҳуқуқии онҳоро таҳким мебахшад:

Омилҳои ҳуқуқӣ

Ворид намудани тағйироту иловаҳо ба қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи маориф.

Таҳияи санадҳои дигари ҳуқуқию меъёрӣ барои инкишофи муассисаҳои таълимӣ, аз ҷумла муассисаҳои хусусии таълиму тарбия, пайдо намудани имтиёзҳо дар андозбандии соҳаи маориф бо мақсади таъмин намудани рақобатпазирии маълумот дар Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Омилҳои иқтисодӣ

Дар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи буҷети давлатӣ" ҳамчун соҳаи афзалиятдошта эътироф намудани соҳаи маориф.

Таҳия ва тасдиқи меъёрҳои муосири муздиҳии кормандони соҳаи маориф.

Таҳияи барномаҳои иқтисодӣ барои дастгирии рушди соҳаи маориф.

Ба вучуд овардани рақобат дар бозори хизматрасонии соҳаи маълумот.

Омилҳои ташкилӣ

Таҳияи барномаи комплексӣ барои амалӣ намудани Концепсияи миллии маълумоти Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Такмили минбаъдаи стандартҳои давлатии маълумот.

Таҳияи барномаҳои давлатӣ доир ба модернизатсияи маълумот ва ба ҳалли проблемаҳои соҳаи маориф ҷалб намудани тамоми ҷомеа.

Тайёр намудани гузориши Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи нерӯи зеҳнии миллат"

Чорабиниҳои тиббӣ доир ба пешгирии бемориҳо дар муассисаҳои таълимӣ барои ҳифзи мунтазами саломатии кӯдакон ва наврасон.

Ташкили низоми сифатан нави системаи омӯрӣ ва иттилоотӣ, ки ба талаботи байналмилалӣ ҷавобгӯ бошад.

Вазорати маориф ҳаллу фасли масъалаҳои зерини соҳаи маорифро амалӣ мегардонад:

ворид намудани тағйиротҳои сифатӣ ба мазмуну мундариҷаи маълумот тавассути:

- гуманизатсияи мазмуни маълумот;
- такмили стандартҳои давлатии маълумот;

- аз нав таҳия намудани нақшаю барномаҳои таълимӣ, китобҳои дарсӣ ва дастурҳои таълимӣ;

- таҳияи талаботи ягонаи тарбияи кӯдакону наврасон дар оила, мактаб ва ҷамъият;

- ташкили системаи корҳои тарбиявие, ки волидон ба сифати шарикони мактабу муаллим ширкат меварзанд.

Назорати доимии сифати дониш, малака ва маҳорати хонандагону донишҷӯён дар ҳамаи намуди муассисаҳои таълимии ҷумҳурӣ;

Тавассути аттестатсия ва аккредитатсия баҳои давлатӣ додан ба раванди таълиму тарбия ва сифати тайёр кардани мутахассисон дар ҳамаи намуди таълимгоҳҳои ҷумҳурӣ.

Якҷоя бо вазорату кумитаҳо, мақомоти идоракунии маҳаллӣ, ташкилоту муассисаҳо, шахсони ҳуқуқию воқеӣ:

тадбирҳои амалӣ намудани Консепсия ва барномаи рушди соҳаи маорифро таҳия намуда, иҷрои онҳоро таъмин мегардонанд;

низомномаи нави пардохти музди меҳнати кормандони системаи педагогиро аз рӯи принсипи фаъолият ва нақши мутахассис дар ҷараёни таълиму тарбия (аз рӯи талаботи стандартҳои давлатӣ) таҳия ва барои тасдиқ ба

Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳоди менамоянд;

системаи маълумоти Тоҷикистонро бо роҳҳои зерин ба системаи маълумоти ҷаҳонӣ ҳамгиро менамоянд;

- васеъ намудани ҳамкориҳои байналмилалӣ дар соҳаи маълумот;

- вусъат бахшидан ба модернизатсияи системаи маълумот дар асоси системаҳои маълумоти пураарзиши ҷаҳони мутамаддин;

- ҷорӣ намудани компютеризатсияи системаи маълумот;

- таъсис додани Марказҳои компютерӣ дар шаҳру навоҳӣ ва мактабҳои олии ҷумҳурӣ бо мақсади ташкил намудани Бонки маълумот барои таҳлил, алоқа, ҳамкорӣ ва бозомӯзию тақмили ихтисоси кадрҳо;

- таъсиси Шӯрои ҳамоҳангсозии фаъолияти муассисаҳои таълимӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон;

- ширкат ва мавқеъ доштан дар қори якҷояи инсоният барои инкишофи имкониятҳои судманди қобилияти инсон.

Роҳу усулҳои нави тайёр кардани кадрҳо ва тақмили ихтисоси онҳоро ба ин тарз ҷорӣ менамояд:

ҳамгироии маълумоти миёнаи ҳамагонӣ ва миёнаи касбӣ, бахусус мактабҳои равиядор, бо мактабҳои олии касбӣ;

ҷорӣ намудани таълими фосолавӣ дар донишгоҳҳо, донишкадаҳо ва дигар таълимгоҳҳои ҷумҳурӣ барои бозомӯзӣ, тақмили ихтисоси кадрҳо, гирифтани маълумоти миёнаи махсус, маълумоти олии касбӣ ва ихтисоси дуҷум (барои донишҷӯён ва дигар хоҳишмандон);

таъсис додани кафедраю лабораторияҳо дар сохтори мактабҳои маълумоти миёнаи умумии равиядор, гимназияю литсейҳо. Марказҳои маълумоти иловагӣ, Академияҳои хурди илмӣ ва ғайра;

ҳамкориҳои кафедраҳои методикаи таълим бо мактабҳои маълумоти миёнаи ҳамагонӣ бо мақсади ошноӣ бо маҳорати касбӣ, аз худ кардани моделҳои нави таълим ва усулҳои фаъоли (интерактивӣ) таълим;

дар хориҷи кишвар ба роҳ мондани таҷрибаомӯзии профессорону устодони кафедраҳои технологӣ, методикаи таълим ва ба воситаи аспирантура ва докторантура дар хориҷи кишвар тайёр кардани мутахассисони ин соҳа;

дар заминаи мактабҳои олии касбӣ гузаронидани курсҳои тақмили ихтисоси мутахассисони ҳамаи зинаҳои маълумот (миёнаи ҳамагонӣ, ибтидоии касбӣ, миёнаи касбӣ ва олии) мутахассисони гуногунсоҳа, аз ҷумла дар кафедраҳои методика, педагогика ва раваншиносӣ донишгоҳҳои омузгорӣ ба роҳ мондани бозомӯзии мураббӣҳо, омӯзгорон ва роҳбарони мактабҳо;

Ҷорӣ намудани ихтисосҳои иловагӣ барои донишҷуёни қобилиятнок (иктисодчӣ бо ихтисоси иловагии ҳуқуқшинос, технолог бо ихтисоси иловагии химия ё биология, забони тоҷикӣ бо ихтисоси иловагии забони англисӣ ё русӣ, технолог-тарҷумон, филолог-тарҷумон ва ғайра);

Қонеъ намудани ниёзмандии шахсу ҷомеа ба инкишоф ва омӯзиши илму фарҳанги дунё:

иштироки тамоми институтҳои сиёсӣ", иқтисодӣ ва иҷтимоии ҷомеа дар тарбияи кӯдакон (педагогизатсияи муҳити ҷамъиятӣ);

таҳияи барномаи давлатии "Кӯдакону наврасони Тоҷикистон" барои кӯдакону наврасони ҷаҳон бепарастор, маъҷуб ва болаёқат;

ба таълим пурра фаро гирифтани кӯдакони синну соли мактабӣ;

ба роҳ мондани омӯзиши забонҳои паҳнғаштаи дунё, аз ҷумла забонҳои англисӣ, русӣ, арабӣ, немисӣ, романӣ ва забонҳои давлатии мамлакатҳои ки бо Тоҷикистон робитаҳои фарҳангӣ ва иқтисодӣ доранд, аз ҷумла забонҳои чинӣ, ҳиндӣ, туркӣ, урду ва ғайра;

Муаллим ва мураббӣ барои иҷрои Консепсияи мазкур соҳиби чунин сифатҳо буданро ӯҳдадор бошанд;

асосҳои назарӣ ва амалии ихтисоси худро хуб донанд, педагогика, раваншиносӣ ва методикаи таълимро фаро гирифта бошанд;

шахсияти шогирдони худро эҳтиром намоянд;

ҷаҳонбинӣ ва диди васеи илмӣ дошта бошанд;

раванди тарбия ва таълимро эҷодкорона ба роҳ монанд;

сифати таълиму тарбияро натиҷаи ниҳонии фаъолияти хеш донанд;

ба стандартҳои давлатии маълумот ҷавобгӯ будани дониш, малака ва маҳорати шогирдони хешро қафолат диҳанд.

8. Натиҷагирӣ аз Консепсияи миллии маълумот

Татбиқи амалии Консепсияи мазкур ҳаллу фасли масъалаҳои зеринро таъмин мегардонад;

1. Омӯзиши амиқ ва иҷрои нишондодҳои Консепсия педагогизатсияи муҳити ҷамъиятиро таъмин сохта, доир ба мақсад ва вазифаҳои нави маълумот афкори умум ба вуҷуд меорад. Маълумот барои шахс, давлат ва

чамъият ҳамчун дороии моддию маънавӣ ва раванди бо низоми инкишоф қабул мегардад.

2. Заминаи (базис) муосири маълумот, ки дар асоси арзишҳои фарҳанги миллию башарӣ сохта мешавад, менталитети наслҳоро ба дараҷаи худшиносии таърихию фалсафӣ расонида, ворисияти наслҳои ояндаро ба арзишҳои милли таъмин месозад.

3. Маълумоти босифат ташкили тарзи ҳаёти солимро ташаккул дода, ба ҳаллу фасли масъалаҳои демографӣ ва танзими оила асар мегузорад.

4. Риояи меъёрҳои ахлоқӣ талаботи ҳатмии давлат ва ҷомеа гашта, сатҳи маънавияти ҷомеа баланд мегардад.

5. Тарбия бо мазмуни таълим ҳамгирӣ ва пайванди ногустанӣ пайдо карда, гуманизм - дӯст доштани инсон, эҳтироми мақом ва муҳити моддию маънавии вай ҳадафи асосии тарбия қарор мегирад.

Педагогикаи амалӣ ба ташаккули малака ва маҳорати дидану шиноختан, шунидану дарк кардан ва гуфтану амал намудани афроди ҷомеа ноил мегардад.

Тарбияи шахрвандии насли ҷавон беҳтар шуда, мафҳумҳои дӯст доштани зодгоҳ, сарзамин, Ватан ҳамгирӣ пайдо мекунад.

6. Шумораи муассисаҳои томактабӣ зиёд шуда, кӯдакон тавассути марказҳои алоҳида, кӯдакитонҳои оилавӣ (хусусӣ), давлатӣ ғайридавлатӣ, мактабҳои маълумоти миёнаи ҳамагонӣ ва ғайра ба мактаб тайёр карда мешаванд. Масъулияти волидон ба тарбия ва ба мактаб тайёр кардани кӯдакон баланд мегардад. Барои тарбияи томактабии кӯдакон китобҳои таълимии босифат таҳия ва нашр мешаванд.

7. Дар сатҳи маълумоти ибтидоӣ тамоми кӯдакони ин синну сол ба мактаб фаро гирифта шуда, дар хондан, навиштан, ҳисоб кардан, риояи бехатарии ҳаёт ва фаъолияти коммуникативӣ ўҳдабаро мегарданд. Барои омӯзгорону волидон имконияти интихоби китобҳои дарсӣ ва дастурҳои таълимӣ ба вучуд меояд.

8. Маълумоти сифатноки миёнаи ҳамагонӣ талаботи асосии шахс, Ҷомеа ва давлат қарор мегирад. Ба маълумоти асосии ҳатмӣ тамоми кӯдакону наврасони Тоҷикистон фаро гирифта мешаванд. Барои онҳое, ки маълумоти асосӣ, миёнаи ҳамагонӣ ва ё имконияти таҳсили рӯзона надоранд, мактабҳои шабона, ғоибона ва ё таълими фосилавӣ ташкил карда мешавад. Дар мактабҳои маълумоти миёнаи ҳамагонӣ (синфҳои X(XI)-XI(XII)) мактаббачагон дар асоси шавқу завқ ва қобилиятшон ба равияҳои таълимӣ Ҷудо мешаванд.

9. Омӯзишгоҳҳои касбӣ-техникӣ ва дигар муассисаҳои таълимии ба онҳо баробар ба касбу кори муосир ҷалб намудани ҷавонро таъмин манамоянд. Дараҷаи маълумоти ин сатҳ ба талаботи стандартҳои ҷаҳонӣ мувофиқ шуда, мутахассисони Ҷумҳурии Тоҷикистон дар хориҷи кишвар низ аз рӯи касби хеш қор карда метавонанд.

10. Маълумоти олии касбӣ сифатан беҳтар мешавад. Соҳиби маълумоти олии шахсе мешавад, ки камолоти маънавӣ, тафаккури эҷодӣ ва маҳорати баланди касбӣ дорад. Идоракунии соҳаҳои иқтисодӣ ва иҷтимоӣ

аз ҳисоби рушди сифати инсон тавассути маълумоти олии касбӣ батадрич беҳтар мегардад.

11. Маълумоти иловагӣ доираи васеи ҷамъиятро фаро мегирад. Маълумот барои ҳама талаботи ҷомеа ва давлат қарор меёбад. Қобилияту фаҳмиши техникӣ ва фаъолияти коммуникативии шаҳрвандон аз омӯзиши техника ва технологияи муосир рушд меёбад. Аз ҳамгирии илму истеҳсолот зиндагии инсон сифатан беҳтар мешавад.

12. Тамоми таълимгоҳҳои Ҷумҳурӣ бо кадрҳои ихтисосманд таъмин мешаванд. Шумораи олимони афзуда, таҳқиқотҳои илмӣ сифатнок ва тамоюли амалидошта рӯи кор меоянд.

13. Ҳуқуқ ва ўҳдадорихои шаҳрвандон барои гирифтани маълумоти босифат васеъ мешавад. Шумораи мактабҳои хусусӣ меафзояд. Заминаҳои ҳуқуқии чунин муассисаҳо аз ҷониби давлат таъмин мегарданд. Давлат хароҷотҳои соҳаи маорифро ба субъектҳо бештар равона месозад. Барои волидон имконияти интихоби таълимгоҳҳо пайдо мешавад. Давлат, волидон ва донишҷӯён аз маълумоти бесифати таълимгоҳҳо ҳуқуқи пас гардонидани маблағҳои шахсӣ давлатиро пайдо мекунанд. Дар соҳаи маориф қонунгузори амалкунанда такмил ёфта, қонунҳои нав (Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи маълумоти олии касбӣ", Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи таҳсили 12-сола", Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи муассисаҳои таълимии хусусӣ", Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи ҳифзи кӯдак ва наврас" ва ғайра) таҳия ва тасдиқ мешаванд.

14. Доир ба рушди соҳаи маориф барномаҳои давлатии "Рушди соҳаи маориф", "Тайёр намудани кадрҳои илмӣ педагогӣ", "Кӯдакону наврасони Тоҷикистон", "Соҳтмони таълимгоҳҳо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон", "Консепсияи маблағгузорӣ ба соҳаи маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар солҳои 2004-2015" ва ғайра таҳия, тасдиқ ва амалӣ мегарданд.

15. Маоши қормандони соҳа мувофиқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи маориф" амалӣ мешавад.

16. Забони давлатӣ рушду нумӯ меёбад. Сатҳи сухандонӣ, суханронӣ ва маданияти гуфтори ҷомеа ташаккул ёфта, аксарияти ҷавонон дар баробари забони давлатӣ бо забонҳои англисӣ ва русӣ озодона гуфтугузор мекунанд.

17. Маблағҳои инвеститсионӣ, асосан, ба соҳтмони мактабҳо, биноҳои иловагӣ, хобгоҳҳо ва мустаҳкам намудани базаи таълимии таълимгоҳҳо сарф мешаванд. Таълими себаста (сесменагӣ) дар мактабҳои маълумоти миёнаи ҳамагонӣ барҳам меҳӯрад.

18. Компютеризатсияи мактабҳои маълумоти миёнаи ҳамагонӣ, ибтидоӣ, миёна ва олии касбӣ таъмин мегардад. Марказҳои компютерӣ барои омӯзиш, бозомӯзӣ ва иттилоот соҳиби Бонки маълумот мегарданд.

19. Ҳамкорӣ бо мамлакатҳои хориҷӣ дар соҳаи маориф ривож ёфта, муассисаҳои таълимии Ҷумҳурии Тоҷикистон рақобатпазирии сифати маълумотро таъмин мегардонанд. Ҷумҳурии Тоҷикистон ба фазои ягонаи маълумоти байналмилалӣ ворид мегардад.

7. Нақшаи чорабиниҳо доир ба амалсозии Стратегияи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи илм ва технология барои солҳои 2011-2015

№	Чорабиниҳо	Иҷрокунандагон	Мӯҳлат, сол
1.	Такмили заминаи қонунгузорӣ ва меъёриву ҳуқуқии илм		
1.1	Омода ва ба Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон барои тасдиқ пешниҳод кардани сохтори Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ва нақшаи идораи Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо назардошти ислоҳоти сохториву маъмурии Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон	Академияи илмҳои ҚТ	2010
1.2	Омода ва ба Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод намудани дархостҳо дар бораи такмили системаи пардохти меҳнат дар соҳаи илм	Вазорати рушди иқтисод ва савдои ҚТ, Академияи илмҳои ҚТ, Академияи илмҳои кишоварзии Тоҷикистон, Академияи илмҳои тиббӣ, Академияи таҳсилоти Тоҷикистон, Вазорати меҳнат ва ҳифзи иҷтимоии ҚТ	2011 2013 2015
1.3	Омода ва ба Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод намудани лоиҳаи қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи механизми фармоиши давлатӣ ба таҳқиқоти илмӣ»	Академияи илмҳои ҚТ, Вазорати рушди иқтисод ва савдои ҚТ, Академияи илмҳои кишоварзии Тоҷикистон, Вазорати тандурустии ҚТ, Вазорати маорифи ҚТ, Вазорати кишоварзии ҚТ	2011
1.4	Анҷом додани инвентаризатсия ва аккредитатсияи муассисаву ташкилотҳои илмӣ-таҳқиқотӣ, тартиб додани Феҳристи давлатии муассисаҳои илмӣ-таҳқиқотӣ	Комиссияи Ҷумҳурии Тоҷикистон доир ба аккредитатсияи муассисаҳои илмӣ-таҳқиқотӣ, Комиссияи байниидоравӣ доир ба гузаронидани инвентаризатсияи муассиса ва ташкилотҳои илмӣ-таҳқиқотӣ	2011

1.5	Таҳия ва пешниҳоди лоиҳаи қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи васеъ кардани салоҳияти фаъолияти Шӯрои ҳамоҳангсозии корҳои илмиву тадқиқотӣ дар соҳаи илмҳои табиатшиносӣ, техники, тиббӣ, ҷамъиятшиносӣ ва гуманитарӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» ба Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон	Академияи илмҳои ҚТ, Вазорати маорифи ҚТ, Вазорати тандурустии ҚТ, Вазорати кишоварзии ҚТ, Вазорати рушди иқтисод ва савдои ҚТ	2011
2.	Омода ва ба вазорату идораҳо, ташкилоту корхонаҳои ҳама шаклҳои моликият пешниҳод намудани номгӯи муҳимтарин коркардҳои илмӣ барои татбиқи амалӣ Академияи илмҳои ҚТ, Академияи илмҳои кишоварзии Тоҷикистон, Академияи илмҳои тиббӣ, Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, муассисаҳои илмиву тадқиқотии соҳавӣ, мактабҳои таҳсилоти олий,	Вазорати рушди иқтисод ва савдои ҚТ, Вазорати энергетика ва саноати ҚТ, Вазорати тандурустии ҚТ, Вазорати кишоварзии ҚТ, Вазорати маорифи ҚТ	Ҳар-сола
3.	Омода ва ба вазорату идораҳо, ташкилоту корхонаҳои ҳама шаклҳои моликият пешниҳод намудани номгӯи лоиҳаҳои инноватсионӣ	Академияи илмҳои ҚТ, Академияи илмҳои кишоварзии Тоҷикистон, Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, муассисаҳои илмӣ-тадқиқотии соҳавӣ	Ҳар-сола
4.	Таҳияи Барномаҳо доир ба амалисозии Стратегияи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи илм ва технология барои солҳои 2011-2015		2011
4.1	Барномаи рушди заминаи иттилоотӣ-коммуникатсионии илм	Академияи илмҳои ҚТ, Академияи илмҳои кишоварзии Тоҷикистон, Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, Маркази миллии патенту иттилоотии Вазорати иқтисод ва савдои ҚТ, Вазорати маорифи ҚТ	2011
4.2	Барномаи рушди заминаи моддӣ-техникии илм	Академияи илмҳои ҚТ, Академияи илмҳои кишоварзии Тоҷикистон,	2011

		Академияи илмҳои тиббӣ, Академияи таҳсилоти Тоҷикистон, Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, Вазорати маорифи ҚТ, Вазорати тандурустии ҚТ, Вазорати рушди иқтисод ва савдои ҚТ	
4.3	Таҳияи барномаҳои рушди соҳаҳои алоҳидаи илм дар ҷаҳорҷӯбаи Стратегияи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи илм ва технология барои солҳои 2007-2015 (илмҳои техникӣ, кишоварзӣ, ҷуғрофӣ ва илмҳои дигар)	Академияи илмҳои ҚТ, Академияи илмҳои кишоварзии Тоҷикистон, Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, Вазорати маорифи ҚТ, Вазорати тандурустии ҚТ, Вазорати рушди иқтисод ва савдои ҚТ, Вазорати энергетика ва саноати ҚТ	2011-2013
5.	Омода кардани пешниҳод доир ба рушди ҳамкориҳои байналхалқии илмӣ ва илмӣ-техникӣ	Академияи илмҳои ҚТ, Академияи илмҳои кишоварзии Тоҷикистон, Академияи илмҳои тиббӣ, Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, вазоратҳо ва идораҳо	Доимӣ
6.	Омода кардани пешниҳод доир ба ташаккули шабакаи нави шӯроҳои диссертатсионӣ, аз ҷумла шӯроҳои асосӣ (базавӣ), минтақавӣ ва байниидоравӣ	Комиссияи аттестатсионии ҚТ	Доимӣ
7.	Омода кардани пешниҳод доир ба беҳтар кардани фаъолияти Комиссияи аттестатсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ҳамаи системаи аттестатсияи кадрҳои илмӣ ва илмӣ-омӯзгории тахассуси олӣ	Академияи илмҳои ҚТ, Академияи илмҳои кишоварзии Тоҷикистон, Академияи илмҳои тиббӣ, Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, Вазорати маорифи ҚТ, Вазорати тандурустии ҚТ, Вазорати рушди иқтисод ва савдои ҚТ	2011 2013 2015
8.	Таҳлили натиҷаҳои иҷрои барномаи амалисозии Консепсияи сиёсати давлатии демографии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2003-2015 ва омода кардани пешниҳод доир ба рушди минбаъдаи таҳқиқот оид ба масъалаҳои демография ва таҳияи тавсияҳои амалӣ	Академияи илмҳои ҚТ, Вазорати рушди иқтисод ва савдои ҚТ, Вазорати меҳнат ва ҳифзи иҷтимоии ҚТ, Маркази таҳқиқоти стратегии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон	2015

	доир ба сиёсати демографӣ		
9.	Омода ва амалӣ кардани барномаҳои мақсаднок ва комплекси илмӣ ва илмӣ-техникӣ доир ба самтҳои афзалиятдоштаи илм ва рушди иҷтимоиву иқтисодии мамлакат	Шӯрои Ҳамоҳангсозии Корҳои Илмӣ-Таҳқиқотӣ, Академияи Илмҳои ҚТ, Академияи Илмҳои Кишоварзии Тоҷикистон, Академияи Таҳсилоти Тоҷикистон, Академияи Илмҳои Тиббӣ, Донишгоҳи Миллии Тоҷикистон, вазоратҳо ва идораҳо	Доимӣ
10.	Таҳлили фаъолияти муассисаҳои илмӣ ва ташкилотҳои ҷиҳати истифодаи манбаъҳои ғайрибучетии маблағгузории таҳқиқоти илмӣ ва коркардҳои амалӣ ва таҳияи тавсияҳо доир ба таъмини шароити зарурӣ барои зиёд кардани ҳаҷмҳои маблағгузориҳои ҷайрибучетӣ	Шӯрои Ҳамоҳангсозии Корҳои Илмӣ-Таҳқиқотӣ, Академияи Илмҳои ҚТ, Академияи Илмҳои Кишоварзии Тоҷикистон, Академияи Илмҳои Тиббӣ, Донишгоҳи Миллии Тоҷикистон, Вазорати Маорифи ҚТ, Вазорати Рушди Иқтисод ва Савдои ҚТ	Ҳарсола
11.	Таҳлили рафти иҷрои Барномаи тайёр кардани кадрҳои илмӣ дар ҚТ барои солҳои 2009-2015, Тадбирҳои бобати дастгирии илмҳои ҷамъиятшиносӣ ва инсоншиносӣ дар ҚТ барои солҳои 2009-2015, Барномаи ҳамгироии илм ва таҳсилоти олии ҚТ барои солҳои 2010-2015, Барномаи ҷорӣ кардани дастовардҳои илмиву техникӣ дар истеҳсолоти саноатии ҚТ барои солҳои 2010-2015, Барномаи рушди илмҳои табиатшиносӣ, математикаву техникӣ барои солҳои 2010-2020, Барномаи комплекси мақсадноки истифодаи васеи энергияи барқароршаванда амсоли дарёҳои хурд, энергияи офтоб, энергияи шамол, биомасса, энергияи чашмаҳои обҳои гарм барои солҳои 2007-2015	Шӯрои Ҳамоҳангсозии Корҳои Илмӣ-Таҳқиқотӣ, Академияи Илмҳои ҚТ, Академияи Илмҳои Кишоварзии Тоҷикистон, Академияи Илмҳои Тиббӣ, Донишгоҳи Миллии Тоҷикистон, Вазорати Маорифи ҚТ, Вазорати Рушди Иқтисод ва Савдои ҚТ, Вазорати Тандурустии ҚТ, Вазорати Кишоварзии ҚТ, Академияи Таҳсилоти Тоҷикистон, Вазорати Энергетика ва Саноати ҚТ	Ҳарсола

Замима ба банди 3-и

НОМГУИ

**муҳимтарин технологияҳо, ки барои коркард ва татбиқ
дар истеҳсолот тайи солҳои 2011-2015 ба нақша гирифта шудаанд**

№	Номи технология	Ташкилоти масъул хизмати коркарди технология	Муҳлати коркард, сол	Натиҷаҳои ҷашмдошт, самарани иқтисодӣ	Вазорат, идора, ташкилот ва корхонае, ки технологияро татбиқ карда метавонанд
Гидроэнергетика, истифодаи комплексӣ ва оқилонаи захираҳои об, манбаъҳои барқароршавандаи энергия ва технологияҳои сарфаи энергия					
1.	Системаҳои пурсамари пайвандии офтобии фотоэлектрикӣ ва ҳароратӣ барои ба даст овардани гармӣ ва барқ	Институти физикаву техникаи ба номи С.У. Умарови Академияи илмҳои ҚТ, Донишгоҳи техникии Тоҷикистон ба номи М.Осимӣ	2011-2015	Системаҳои пурсамари пайвандии офтобии фотоэлектрикӣ ва ҳароратӣ омода карда мешаванд, ки имкон медиҳанд энергияи офтоб ба энергияи барқ ва ҳароратӣ бо самаранокии 50% табдил дода шавад. Қорӣ кардани чунин системаҳо сарфи маводро то 20% кам мекунад, истифодаи масоҳатро ду баробар коҳиш медиҳад, сарфи сӯзишвории органикӣ ва ихроҷи азҳоро кам месозад. Энергияе, ки аз 1 м ² системаҳои пайвандӣ ҳангоми нурафшонии пурзӯри офтоб 1 кВт/м ² дар муддати 4-5 соати офтобии рӯзона ҳосил мешавад, 2,0-2,5 кВт/с.-ро ташкил медиҳад	Вазорати энергетика ва саноати ҚТ, Вазорати кишоварзии ҚТ, Вазорати тандурустии ҚТ, Ҳукумати ш. Душанбе, хоҷагиҳои коммуналиву истиқоматӣ, истифодакунан дағони инфиродӣ

2.	Коркард ва татбиқи моделҳои математикии муносибгардонӣ (оптимизатсия)-и кори нуругоҳи барқӣ бо обанбор	Институти масъалаҳои об, гидроэнергетика ва экологияи Академияи илмҳои ҚТ	2011-2015	Ба вучуд овардан ва тат-биқи моделҳо ва интерфейс имкон медиҳад, ки чорабиниҳо доир ба баланд бардоштани самаранокии истифодаи иншооти энергетикӣ, иқтидори еругоҳи барқӣ аз обанборҳо, пешгӯӣ кардани седиментатсия дар обанборҳо таҳия карда шаванд	Вазорати энергетика ва саноати ҚТ
Комплекси саноатӣ ва ашёи хоми маъданӣ, ба вучуд овардани маводи нав ва технологияҳои муосир					
1.	Коркарди технологияи ҳосил кардани коагулянтҳо барои тоза кардани оби нӯшокӣ ватехникӣ аз ашёи хоми маҳаллӣ ва партовҳои саноатӣ	Муассисаи давлатии илмӣ «Институти илмиву тадқиқотии саноат», Муассисаи давлатии илмиву таҷрибавӣ ва истеҳсолии Академияи илмҳои ҚТ»	2011-2012	Ҳаҷми маҳсулоти истеҳсолшаванда 1500-3000 т. дар солро ташкил медиҳад, даромадноқӣ 160-300 ҳазор сомонӣ, ҷойҳои нави корӣ ба вучуд меоянд, шароити зиндагии аҳоли бехтар мешавад	Вазорати энергетика ва саноати ҚТ, Корхонаи во-ҳиди давлатии «Ширкати алюминийи Тоҷикистон»
2.	Технологияи ғанисозии маъданҳои фосфоритии кони «Қаратоғ»	Муассисаи давлатии илмӣ «Институти илмиву тадқиқотии саноат», Институти химияи ба номи В.И.	2011-2013	Ҳаҷми маҳсулоти истеҳсолшаванда дар давраи аввал 3000 т дар солро ташкил медиҳад, даромадноқӣ 340 ҳазор сомонӣ, қисмати зиёди эҳтиёҷоти соҳаи кишоварзӣ бо нуриҳои фосфорӣ таъмин мешавад	Вазорати энергетика ва саноати ҚТ, Вазорати кишоварзии ҚТ, КМ «Тоҷик Азот»

		Никитини Академияи илмҳои ҶТ			
3.	Технологияи ҳосил кардани нуриҳои фосфорӣ (аммофос, суперфосфат) аз орди фосфоритӣ	Муассисаи давлатии илмии «Институти илмиву тадқиқоти саноат», Институти химияи ба номи В.И. Никитини Академияи илмҳои ҶТ	2011-2013	Истеҳсоли нуриҳои фосфорӣ ва таъмини соҳаи кишоварзӣ бо нуриҳои фосфорӣ ба роҳ монда мешавад	Вазорати энергетика ва саноати ҶТ, Вазорати кишоварзии ҶТ, КМ «Тоҷик Азот»
4.	Технологияи ҳосил кардани пектин аз партовҳои хӯрокворӣ ва саноатӣ	Институти химияи ба номи В.И. Никитини Академияи илмҳои ҶТ, Муассисаи давлатии илмиву таҷрибавӣ ва истеҳсолии Академияи илмҳои ҶТ	2011-2013	Истеҳсоли пектинҳо барои эҳтиёҷи саноати дорусозӣ ва хӯрокворӣ ба роҳ монда мешавад	Вазорати энергетика ва саноати ҶТ, Вазорати тандурустии ҶТ
5.	Технологияи ҳосил кардани маснуоти сангрехтӣ дар асоси базалт	Муассисаи давлатии илмии «Институти илмиву тадқиқоти саноат», Муассисаи давлатии илмиву	2011-2012	Истифодаи технологияи нав имкон медиҳад кубурҳои оҳанӣ ва дигарро бо кубурҳои сангрехтӣ имкон медиҳад масъалаи дарозум риву мустаҳкамии кубурҳо ҳал гардад,	Вазорати энергетика ва саноати ҶТ, хоҷагиҳои коммуналӣ

		таҷрибавӣ ва истеҳсолии Академияи илмҳои ҚТ		вазъи экологӣ беҳтар шавад	
6.	Коркарди технологияи ҳосил кардани кокс ва маҳсулоти дигари изофӣ аз ангишти кони Фон-Яғноб	Муассисаи давлатии илмии «Институти илмиву тадқиқотии саноат»	2011-2010	Бо кокс ва маҳсулоти дигари корхона ҳои металлургии ҷумҳурӣ ба роҳ монда мешавад. Ҳаҷми маҳсулоти истеҳсолшаванда дар давраи аввал 1800 т кокс, даромаднокӣ 120 ҳазор сомонӣ дар сол мебошад	Вазорати энергетика ва саноати ҚТ
7.	Технологияи ҳосил кардани хӯлаҳои чандтаркибаи алюминий бо сохтори модификатсияшудаи кафолатдор	Институти химияи ба номи В.И. Никитини Академияи илмҳои ҚТ, Донишгоҳи техникии Тоҷикистон ба номи М.Осимӣ	2011-2015	Корхонаҳо бо хӯлаҳои алюминийи хосиятҳои маҳсусдошта таъмин карда мешаванд	Вазорати энергетика ва саноати ҚТ, Корхонаи воҳиди давлатии «Ширкати алюминийи Тоҷикистон»
Кишоварзӣ, амнияти озуқаворӣ					
1.	Селексияи авҷҳои нави серҳосили пахтаи миёнаҳаҷм бо истифодаи технологияи фотосинтези интихоби маводи аввалия	Институти ботаника, физиология ва генетикаи растани Академияи илмҳои ҚТ	2011-2015	Навӣи нави пахта бо ҳосилнокии 45 с-дар га бо нахи V–тип ва барориши нахи 38-40%	Вазорати кишоварзии ҚТ, хоҷаҳои пахтакор
2.	Коркарди системаи нави	Институти	2011-	Барои татбиқ системаи нави	Вазорати кишоварзии

	ҳосил кардани маводи яккачини тухмии картошка дар асоси биотехнологияи хучайравӣ	ботаника, физиология ва генетикаи растани Академияи илмҳои ҚТ, Институти боғдорӣ ва сабзавоткории Академияи илмҳои кишоварзии Тоҷикистон	2011	парвариши тухми картошка бо даври кӯтоҳкардашудаи ҳосил кардани маводи яккачини тухмии картошка (4 сол) коркард ва пешниҳод мешавад. Ин система ҳамчунин имкон медиҳад, ки ба кори селексионии ҳосил кардани навъҳои серҳосил ва ба касалиҳову зараррасонандаҳо устувори картошка суръат бахшида шавад	ҚТ, хоҷагиҳои картошкапарвар
3.	Такмил додан ва дар истеҳсолот татбиқ намудани усулҳои интератсияшудаи мубориза бар зидди зарарасонандаҳои зироатҳои кишоварзӣ дар шароити нави хоҷагидорӣ	Институти зоология ва паразитологияи ба номи Е.Н. Павловский Академияи илмҳои ҚТ, Институти зироат-корӣ, Институти боғдорӣ ва сабзавоткории Академияи илмҳои кишоварзии Тоҷикистон	2011-2015	Татбиқи амалии усулҳои мукамалгардонидашудаи интегралшудаи мубориза бар зидди зараррасонандаҳои зироатҳои кишоварзӣ истифодаи пеститсидҳоро якбора кам гардонидан, ҳосилнокии зироатҳои кишоварзиро баланд мебардорад ва ҳолати экологии муҳити зистро беҳтар мегардонад	Вазорати кишоварзии ҚТ, хоҷагиҳои муштарак ва деҳқонӣ
4.	Технологияи барқароркунии ҳосилнокӣ ва истифодаи устувори чарогоҳ ва алафзорҳои Тоҷикистон	Институти ботаника, физиология ва генетикаи растани Академияи илмҳои	2011-2015	Истифодаи технологияи зиёд кардани ҳосилнокии чарогоҳ (кишти иловагии алафҳои хӯрокӣ, поруза-нӣ, нобуд кардани алафҳои ғайриғизоӣ) ва истифодаи оқилонаи онҳо	Вазорати кишоварзии ҚТ, хоҷагиҳои муштарак ва деҳқонӣ

		ҶТ, Институти чорводории Академияи илмҳои кишоварзии Тоҷикистон		ҳосилнокии чарогоҳҳои табииро 2,5 баробар зиёд мекунад	
5.	Селексияи навъҳои зироатҳои ғалладонагӣ, лӯбиғӣ, авғандиханда ва хӯроки чорвои ба касалиҳо, зараркунандаҳо ва омилҳои ғайриоддии муҳити атроф устувор	Институти зироаткории Академияи илмҳои кишоварзии Тоҷикистон	2011-2015	Зиёда аз 10 навъи нав бо ҳосилнокии онҳо 20-25 % зиёдтар аз ҳосилнокии навъҳои ноҳиябандишуда ба вучуд оварда шуда, дар истеҳсолот татбиқ карда мешаванд	Вазорати кишоварзии ҶТ, хоҷагиҳои кишоварзӣ
6	Ба вучуд овардан ва дар истеҳсолот қорӣ намудани навъҳои нави пахтаҳои маҳиннаҳ ва миёнанаҳ	Институти зироаткории Академияи илмҳои кишоварзии Тоҷикистон	2011-2015	Навъҳои нави пахтаи миёнанаҳ бо ҳосилнокии 40-45 с/га, бо типҳои наҳи IV-V ва ҳосилнокии 37-38 %-и наҳ, навъҳои пахтаи маҳиннаҳ бо типҳои наҳи I-II, ҳосилнокӣ 35-40с/га офарида мешаванд. Зиёдшавии ҳосилнокии онҳо нисбати навъҳои наҳ 20-25 %-ро ташкил мекунад	Вазорати кишоварзии ҶТ, хоҷагиҳои пахтакор
7.	Ба вучуд овардан ва дар истеҳсолот қорӣ намудани навъҳои ерҳосили зироатҳои тухмакдору донакдор, ситрусӣ, ангур, сабзавот ва картошка	Институти боғдорӣ ва сабзавоткории Академияи илмҳои кишоварзии Тоҷикистон	2011-2015	Дар истеҳсолот қорӣ намудани навъҳои нави меваю сабзавот, картошка 10-15 % баланд бардоштани ҳосилнокии онҳоро таъмин менамояд	Вазорати арзии ҶТ, хоҷагиҳои кишоварзӣ

8	Мукамалгардони технологияи парвариши ду ҳосили дон дар як сол аз заминҳои обёришаванда бо истифодаи зироатҳои ғай-рианъанавӣ (лубиёдона-ғиҳо, равғандиҳанда)	Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон ба номи Ш.Шотемур, Институти зироаткории Академияи илмҳои кишоварзии Тоҷикистон	2011- 2015	Татбиқи технологияҳои мукамал барои дар як сол ба даст овардани 80-100 с/га дони зироатҳои ғаллагӣ, лӯбиёдонагӣ, равғандиҳанда, баланд бардоштани ҳосилхезии хок ва нигоҳ доштани мувозинати экологии муҳит шароит фароҳам меоварад	Вазорати кишоварзии ҚТ
9.	Ҳосил кардани тухмҳои баландсифати навҳои ноҳиябандишуда ва перспективии зироат	Институти зироаткории Академияи илмҳои кишоварзии Тоҷикистон, хоҷагиҳои тухмипарвари ба феҳристи хоҷагиҳои тухмипарвар дохилшуда, ки бо қарори Ҳукумати ҚТ аз 28 июли с.2009, №413 ва аз 30 март с.2010, №170 тасдиқ шудааст	2011- 2015	Қорӣ кардани ин технология дар хоҷагиҳои тухмипарвар имкон медихад, ки хоҷагиҳои ҷумҳурӣ бо тухмҳои элита, репродуксияҳои 1, 2, 3 таъмин гарданд, ки ин барои баланд бардоштани ҳосилнокии зироати кишоварзӣ имконият фароҳам меорад	Вазорати кишоварзии ҚТ
1 0	Ба вуҷуд овардани зоту чинсҳои нави чорвои кишоварзӣ ва такмил	Институти чорводорӣ Академияи илмҳои	2011- 2015	Самаранок истифода бурдани зоту чинсҳои нави сермахсули чорво барои баланд бардоштани	Вазорати кишоварзии ҚТ, хоҷагиҳои чорводорӣ

	додани сифатҳои ирсӣ ва маҳсулнокии онҳо	ки шоварзии Тоҷикистон		маҳсулнокии онҳо аз 12 то 15 % мусоидат менамояд. Самараи иқтисодӣ 4,5-5,0 млн сомони ро ташкил медиҳад	
1 1	Такмил додан ва дар амал ҷорӣ намудани технологияи самараноки гирифтани, яхкунонии нутфаю ҷанини ҷорвои кишоварзӣ ва ҳайвоноти ёбӣ	Институти ҷорводории Академияи илмҳои ки шоварзии Тоҷикистон	2011-2015	Бонки нутфаю ҷанини ҷорвои зотҳои сермаҳсул ва ҳайвоноти нодир, инчунин пешбурди корҳои селексионӣ таъсис дода мешавад. Самаранокии иқтисодӣ 0,5-1 млн. сомони ро ташкил медиҳад	Вазорати кишоварзии ҶТ, хоҷагиҳои ҷорводорӣ
1 2	Коркард ва истифодабарии вакцинаҳо ва диагностикамҳо бар зидди бемориҳои сироятии ҷорво	Институти байторӣ, Корхонаи илмӣ-истеҳсолии «Доруҳои биологӣ»	2011-2015	Истифодабарии вакцинаҳо самаранокии табобати бемориҳои сироятии ҷорворо ба қадри назаррас баланд мебардорад. Самараи иқтисодӣ ба 1 сомони харҷшуда 6-10 сомони ро ташкил медиҳад	Вазорати кишоварзии ҶТ, хоҷагиҳои ҷорводорӣ
Тандурустӣ					
1	Коркарди технологияи ҳосил кардани ҳомилони доруҳои табобатӣ дар асоси моддаҳои пектинӣ ва татбиқи онҳо дар истеҳсолот	Институти химияи ба номи В.И.Никитини Академияи илмҳои ҶТ	2011-2012	Ҳомилони доруҳои табобатӣ дар асоси полимерҳои табиӣ устувор ба таъсири ҷузъҳои тракти меъдаву рӯда ба вучуд оварда мешаванд ва барои дар истеҳсолот татбиқ кардани онҳо ҳуҷҷатҳои меъерӣ таҳия мегарданд	Вазорати кишоварзии ҶТ, Вазорати тандурустии ҶТ
2	Таҳия ва ворид намудани технологияҳои таҳхиси	Институти гастрорентерологияи Академияи	2011-2015	Ба қадри назаррас кам кардани касалиҳои вирусӣ гепатитдор муяссар мегардад	Вазорати тандурустии ҶТ

	хусусиятҳои генетикии гепатитҳои вирусӣ ва тақмили таъобати гепатитҳои музмин (хроникӣ) ва сиррозияи чигар	илмҳои тиббӣ			
3.	Қорқард ва таъбиқи технологияҳои радиологӣ ва радиоиммунии таъҳиси пешакии қасалиҳои узвҳои ҳозима ва қасалиҳои онқологӣ	Институти гасг роэнгерологияи Академияи илмҳои тиббӣ	2011-2015	Системаи таъҳиси саривақтӣ ва таъобати самаранокӣ беморони гирифтори қасалиҳои системаи меъдаву рӯда ба роҳ монда мешавад	Вазорати тандурустии ҚТ
4.	Қорқард ва таъбиқи усулҳои муосири самарабахши экстрақорпоралии гемо ва лимфокорреқсия дар ҳолатҳои барои беморон ҳавфнок (гемодиализ, гемодиафилтратсия, диализи перитонеалӣ)	Донишкадаи тақмили ихтисоси баъдидипломии кадрҳои тиббии Тоҷикистон, Маркази илмии шаҳ-рии реаниматсия ва детоксикатсия	2011-2012	Истифодаи ин усулҳо фаваг ва маъубшавиро ба андозаи 15-20% пагг мегардонад	Вазорати тандурустии ҚТ, шӯъбаҳои реаниматсия ва терапияи интенсивии муассисаҳои таъобатӣ
5.	Қарроҳии рентгено-эндоваскулярии қасалиҳои дил ва раг	Кафедраи қасалиҳои қарроҳишавандаи №2, Донишгоҳи дав латии тиббии Тоҷикистон	2007-2012	Қӯмаки қарроҳӣ ба беморон бо патологияи узвҳои гардиши хун беҳтар гардида, фаваг ва маъубшавии аҳоли қам қарда мешавад	Вазорати тандурустии ҚТ, Маркази илмии қумҳуриявии қарроҳии дилу раг ва қафаси сина, Маркази қумҳуриявии клиникии қардиологӣ
6.	Қарроҳии эндоскопии	Маркази илмии	2011-	Пагг қардани бодҳои	Вазорати тандурустии

	касалиҳои узвҳои қафаси сина ва шикам	ҷумҳу-риявии ҷарроҳии дилу рағ ва қафаси сина	2015	баъдичарроҳӣ, кам кардани мӯҳлати бистаригардонии бемор дар статсионар амалӣ мешавад	ҚТ, Маркази ҷумҳуриявии клиникӣ кардиологӣ
7	Истифодаи технологияи бордоркунии экстракорпоралӣ ва интиқоли ҷанинҳои занони бемори безурриётӣ бо ёрии агонистҳо ва антагонистҳои гонадолиберин	Институти момодоягӣ, гинекологӣ ва педиатрияи Вазорати тандурустии ҚТ	2011-2015	Сатҳи безурриётӣ занон дар ҚТ хеле кам мешавад	Вазорати Тандурустии ХТ
Устуворӣ ва амнияти экологӣ					
1	Таъсиси хадамоти назорати ҳаракатҳои кавӣ дар сарбандҳо дар асоси системаи рақамии бақайдгирӣ	Институти геология ва сейсмологияи Академияи илмҳои ҚТ	2011-2012	Самаранокии баланди тайёр кардан ва пешниҳод намудани иттилооти сейсмологӣ оид ба ҳолати сарбандҳои нерӯгоҳҳо ҳангоми заминчунбиҳо барои таъмини ехатарии онҳо муяссар мегардад	Вазорати энергетика ва саноати ҚТ, ҚКС «Барқи Тоҷик», Вазорати ҳолатҳои фавқулодда ва муҳофизати шаҳрвандии ХТ

